

1925

2015

KATALOG

TOMELILLA KÖPINGS
KONSTSAMLING
1925

JUBILEUMSUTSTÄLLNING

I våra dagar tar vi bilden för given. Den finns överallt och ersätter ofta orden som uttrycksmedel. Så var det inte i början av 1900-talet. Naturligtvis fanns det tidningsbilder, oljetryck, färglagda vykort med mera att köpa men det konstnärliga måleriet, originalbilderna, nådde inte ut till en större allmänhet.

Huvudskälet var att det inte fanns någon fungerande konstmarknad. Konstnärer fanns men inte gallerier och konsthandlare och knappt heller konstmuseer. Huvuddelen av konstnärerna hade små möjligheter att avsätta sina alster. Det gällde även de som var välutbildade och internationellt skolade, och många av dem tvingades leva under små omständigheter. Situationen var bättre i länder som Frankrike, Tyskland och England. Som kuriosa kan nämnas att när mecenaten och privatsamlaren Pontus Fürstenberg i Göteborg ville skaffa sig ett modernt verk av någon av de yngre lovande svenska konstnärerna köpte han via Salongen i Paris.

Men tiderna förändrades. År 1904 tog lundaprofessorn Evert Wrangel och några unga konstnärer initiativ till bildandet av Skånes Konstförening vars ändamål var just att väcka intresse och köplust för konst hos en större allmänhet. Så kom det sig att en årlig utställningsverksamhet i Lund - Malmöområdet kunde påbörjas, med en och annan utflykt åt Helsingborgshället.

Tjugo år och ett världskrig senare bestämde sig två färgstarka Tomelillaprofiler för att göra en liknande bedrift. Det var riddarna utan fruktan och tadel, konstkännaren och järnhandlaren Yngve Andrén med sin ständige vapendragare skalden och folkhögskoleläraren Theodor Tufvesson. Deras ärende var ädelt: De ville inviga "de många" i den "livsmakt" som upplevelsen av konstens särskilda värden kan utgöra.

TOMELILLA KONSTSAMLING

De var barn av sin tid. Den ekonomiska återhämtningen efter krigsslutet 1918 födde framtidstro och strävan att skapa och sprida både materiella och konstnärliga värden. Tillsammans med konstnärerna Anders Olsson och Bror Ljunggren anordnades en samlingsutställning med lokala konstnärer 1922 och ytterligare en 1924. De drog stor publik - över 5000 besökare enligt samtida källor - och försäljningssiffrorna blev goda. Framgångarna gav herrarna modet att gå vidare med sin gärning och man beslöt att bilda Konstsamlingen medan den andra utställningen pågick.

1925 hyrde man annexet till Prästgården på Rosencrantzgatan för permanent utställning och visning av konst.

I Tomelilla fanns nu Sveriges första konstmuseum på landsbygden.

Tomelilla Konstsamling, som idag verkar i stiftelseform, äger och förvaltar cirka sexhundra konstverk, huvudsakligen måleri men också teckningar, skulpturer, textil och grafik. Den löpande verksamheten består av temautställningar som syftar till att främja skånsk konst och konstutveckling och skapa möjligheter för en bred publik att få kvalificerade konstupplevelser. Ambitionerna är således fortsatt höga. De ekonomiska resurserna begränsar dock verksamhetens omfattning. Stiftelsen är beroende av ideella arbetsinsatser och bidrag från privatpersoner, företag och det allmänna.

Stiftelsen förvaltar även två stipendiefonder; Yngve Andréns Minnesfond samt Bror Ljunggrens Minnesfond.

ÅRET VAR 1925

Benito Mussolini meddelar att han tar diktatorisk makt över Italien.

Världsutställningen i Paris äger rum. Sverige tilldelades inte mindre än 36 medaljer, vilket var näst flest efter värdlandet Frankrike. Stilbegreppet Art Déco föddes här, liksom "the Swedish grace".

Carl Milles båda monument Gustav Vasa och Sten Sture avtäcks under året.

Postgirot startar sin verksamhet med 700 kontoinnehavare.

Sveriges Riksdag avslår förslaget om rusdrycksförbud.

Svensken Arne Borg slår två världsrekord i simning.

Charlie Chaplins film Guldfeber har premiär.

Baltzar von Platen och Carl Munters får Polhemsmedaljen för uppfinningen kylskåpet. Electrolux påbörjar tillverkningen.

Hjalmar Branting avlider.

Mul o klövsjukan konstateras åter i Skåne.

Mariakyrkan i Ystad återinvigs efter restaurering.

Tomelilla köping hade 2429 invånare. Det var ganska många med tanke på att tätorten idag bebos av knappt 6500 personer.

Eric Sigfrid Persson grundade eget byggföretag i köpingen. 1925 ritade han sin första stadsplan och byggde egnahem i form av serierhus för Framnäsområdet i Tomelilla.

42 372 svin slaktades på Andelsslakteriet som under året omsatte inte mindre än 5 418 668 kr vilket skulle motsvara ungefär 159 miljoner i dagens penningvärde.

DET MODERNA

När vi idag betraktar det som är "gammalt", glömmer vi lätt bort att detta gamla en gång var nyskapande och nytt, kanske även provocerande modernt. När vi betraktar ännu ett Österlenmotiv med eller utan hamlat pileträd eller fiskebåt borde vi skänka en tanke på att dessa friluftsmålare faktiskt var pionjärer som bröt med gamla konventioner.

Industrialismen påverkade hela vår värld med teknik, maskiner och fabriker. Elektriciteten med kraft och ljus når ända in i var mans hem. Folk flyttar till städerna, får sin lön i pengar istället för naturprodukter. Den mekaniska klockan ersätter vikten av solens upp- och nergång. Telegraf och telefoni expanderar snabbt. Järnvägsnätet byggs ut i rasande takt och 22 år efter att den första T-Forden sett dagens ljus har vi ca 200 000 bilar i Sverige 1930.

Kriget är över och en ny värld väntar. Många bryter sig loss från gamla mönster och tvång. Kvinnor blev röstberättigade 1921. Karin Boye skrev: "-Bryt upp! -Bryt upp! Den nya dagen gryr." Den realistiska avbildningens tvångströja liksom det andliga kulturarvet kunde kastas av och ge utrymme för fantasi och fria tolkningar. Coco Chanel blev modeikon med en aktiv och sportig stil för den moderna kvinnan. Den äldre generationen förfäras över jazz och Charleston.

Modernismens föregångare tillhörde ofta intellektuella grupper med syftet att förändra. I Sverige var 1909 års män en sådan sammanslutning. Några av konstnärerna som ingick var Isaac Grünewald, Tor Bjurström, Arthur Percy, Birger Simonsson och Sigfrid Ullman. De var unga och ville representera "det nya" genom att revoltera mot de äldre etablerade konstnärerna.

Det som blev Modernism kom att delas in i ett flertal olika inriktningar. Mer abstrakta former representerades av Hilma af Klint, Nils von Dardel och Gösta Adrian Nilsson (GAN).

KONSTNÄRERNA 1925

Utställningen innehöll 100 verk av 49 konstnärer. Endast sju av dessa var kvinnor. **Agda Holst** (1886-1976) var en av dessa och Birgit Rausing skriver i sin bok om henne: "Hon skiljer sig i många avseenden från

sina samtida kvinnliga kollegor, inte minst eftersom hon nästan alltid blev synnerligen väl behandlad av sina manliga kollegor. De tycks ha respekterat hennes integritet både som kvinna och konstnär i en tid då förhållandet ofta var annorlunda." Agda studerade först för Emilia Lönnblad i Kristianstad, sedan för Christian Krogh vid Colarossi i Paris, Julius Exter i München samt Kees van Dongen och André Lhôte i Paris.

1912 bildades gruppen "De tolv" i Paris. Gruppen bestod av tolv skånska modernistiska konstnärer som nästan alla hade studerat för Lhôte. Sex av dem, **Albert Ebbe, Svante Bergh, Tora Vega Holmström, Johan Johansson, Emil Olsson** och **Jules Schyl** var representerade i Tomelilla 1925.

En konstnär som säkert många förfasade sig över 1925 var **Gösta Adrian Nilsson (GAN)** (1884-1965) Idag betraktas han som en pionjär inom den modernistiska konsten. Gösta föddes och växte upp på "Nöden" i Lund, studerade bland annat i Köpenhamn och Berlin samt tillbringade flera år i Paris. Utmärkande för GAN är hans personliga expressiva form av kubism och hans passion för ny teknik och maskulin styrka. I sin dagbok beskriver han sig själv som en outsider och sannolikt uttrycker delar av hans verk med väldigt maskulina sjömän, atleter och militärer hans sexuella läggning i en tid då homosexualitet var tabu och dessutom förbjuden. På Kulturen i Lund utgör han tillsammans med vännen silversmeden Wiven Nilsson basen i en permanent utställning om modernismen.

GAN lär ha varit den som uppmuntrade bildandet av Halmstadgruppen. Gruppens medlemmar var under 20-talet kubister och introducerade senare surrealismen i Sverige.

KONSTNÄRERNA 1925

Esther Almqvist (1869-1934) fick sitt genombrott som nationalromantiker, men var senare en av dem som banade väg för modernismens genombrott i Sverige. Esther föddes i Småland och växte upp i en prästfamilj med sin syster och modern som tidigt blev änka. Hon föddes med en deformerad rygg som begränsade hennes rörlighet. Esther studerade vid nuvarande Konstfack och fick samtidigt privatlektioner av Gustaf Cederström.

Därefter gick hon Valands Konsthögskola för Carl Larsson och senare Konstnärsförbundets skola med handledare Bruno Liljefors. Efter moderns död bröt hon med sitt gamla liv och flyttade till Skåne där hon kom att ingå i en grupp kvinnliga konstnärer bestående av bland andra Tora Vega Holmström, Agnes Wieslander och Maja Fjæstad. På grund av sitt handikapp var hon beroende av hjälp för att kunna

genomföra studieresor och tidvis plågades hon av värk. Hennes tavla "Sammankomsten" valdes 1992 av FN som motiv för ett frimärke till en av deklARATIONERNA för mänskliga rättigheter.

Fritz Kärfve (1880-1967) var Malmöpågen som blev en passionerad Sandhammarskildrare. Han utbildade sig redan som 14-åring till dekormålare men bestämde sig 1889 för att bli "riktig" målare. Kärfve studerade vid Konstnärsförbundets skola i Stockholm, i Paris på Académie Colarossi samt vid "De fries" skola i Köpenhamn. 1909 stiftade han bekantskap med Theodor Tufvesson som måleriskt berättade om Österlen och samma år hyrde Kärfve en ålabod vid Borrby strand. Här kom han att trivas i närhet med naturen. "Även när det var något så när lugnt, riktigt lugnt är det knappast någonsin härute, var det förresten ett göra med att hålla dukarna rena, ty om morgnarna hade vanligtvis en rad malar, som kommit ur det gamla virket i träväggarna, torkat fast på dem och det gällde att gräva ur dem med uppoffrande av den fina, nyss pålagda färgen. Och så var det ensligheten, som delades blott av min hund och då och då av skalden Thufvesson, som bor i Borrby och emellanåt kom flåsande ner över de sommarheta slätterna i sin unga korpulens för att dricka kaffe hos mig."

TOMELILLA KONSTHALL

2015-03-21 - 2015-08-23

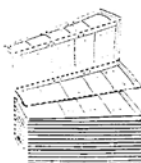
KONSTEN ÅTLANDS BYGDENS F O L K !

åbergs

TRYCKERI AB - Tomelilla

Telefoner: 0417 - 101 92, 103 52

SPECIALITETER:

DATABLANKETTER
SNABBLÄGG

OFFSET
BOKTRYCK
ROTATIONSTRYCK

Utställningsansvarig: Sten Bjerketun
Katalog: Gunilla Blomberg

Källor: Tomelilla Konstsamling, Kulturen
Lund, Jan Garpenhus, Bukowskis, Svenskt
Konstlexikon, Svensk Krönika, SCB, Poul
Kongstad "En återblick å 20 års arbete"